

УДК. 342.95

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.74>

ОКРЕМІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЕРЕМІЩЕННЯ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ОСОБИСТОГО КОРИСТУВАННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Німа А.О.,

*аспірантка кафедри адміністративного права**та адміністративної діяльності**Національного юридичного університету**імені Ярослава Мудрого*

ORCID: 0000-0002-1613-8368

Німа А.О. Окремі правові аспекти переміщення фізичними особами транспортних засобів особистого користування через митний кордон України.

Статтю присвячено розкриттю особливостей практичних та теоретичних проблем переміщення транспортних засобів особистого користування фізичними особами через митний кордон України, окремим аспектам їх митного контролю та митного оформлення в межах митно-правового регулювання. Визначено дефініції категорій «товари», «транспортні засоби», «транспортні засоби особистого користування», «транспортні засоби комерційного призначення», «фізичні особи», «громадяни», «особисте використання транспортного засобу», «комерційне використання транспортного засобу». Встановлено, що транспортні засоби комерційного призначення не є товаром відповідно до вимог Митного кодексу України. З'ясовано види окремих заборон при ввезенні фізичними особами транспортних засобів для особистого користування на митну територію України. Констатовано, що митне оформлення при ввезенні громадянами транспортних засобів для особистого користування на митну територію України можливе з метою вільного обігу, першу державну реєстрацію в Україні ввезених транспортних засобів нових і таких, що були в користуванні, або виготовлених в Україні здійснюють за умови їх відповідності екологічним нормам не нижче рівня «ЄВРО-2» згідно з технічними регламентами. З'ясовано форму декларації, що використовується для декларування громадянами транспортних засобів для вільного обігу. Розкрито, що у разі ввезення громадянами для декларування транспортних засобів особистого користування, що ввозяться на митну територію України і підлягають державній реєстрації передбачена митна декларація за формою єдиного адміністративного документа. Виділено особливості пропуску та переміщення через митний кордон України наземних транспортних засобів особистого користування фізичними особами, які

не є їх власниками. Визначено підстави та умови звільнення від оподаткування митними платежами при ввезенні (пересиланні) на митну територію України фізичними особами транспортних засобів особистого користування.

Ключові слова: фізичні особи, митні формальності, митний контроль, митне оформлення, транспортні засоби особистого користування, митно-правове регулювання.

Nima A. Separate legal aspects of movement of vehicles for personal use by natural persons across the customs border of Ukraine.

The article is devoted to revealing the specifics of the practical and theoretical problems of moving vehicles for personal use by natural persons across the customs border of Ukraine, certain aspects of their customs control and customs clearance within the framework of customs regulation. Definitions of the categories "goods", "vehicles", "personal vehicles", "commercial vehicles", "natural persons", "citizens", "personal use of a vehicle", "commercial use of a vehicle" are defined. It was established that commercial vehicles are not goods according to the requirements of the Customs Code of Ukraine. The types of individual prohibitions when natural persons import vehicles for personal use into the customs territory of Ukraine have been clarified. It was established that customs clearance when citizens import vehicles for personal use into the customs territory of Ukraine is possible for the purpose of free circulation, and the first state registration of imported vehicles in Ukraine, new and those that were in use, or manufactured in Ukraine, is carried out on the condition that they comply with environmental standards not lower than the "EURO-2" level in accordance with technical regulations. The declaration form used by citizens to declare vehicles for free circulation has been clarified. It was revealed that in the case of citizens importing vehicles for personal use, which are imported into the customs territory of Ukraine and are subject to state registration, a customs

declaration in the form of a single administrative document is provided for declaration. Features of the passage and movement of land vehicles for personal use across the customs border of Ukraine by natural persons who are not their owners are highlighted. The grounds and conditions for exemption from taxation with customs payments upon importation (forwarding) to the customs territory of Ukraine by natural persons of vehicles for personal use have been defined.

Key words: natural persons, customs formalities, customs control, customs clearance, vehicles for personal use, customs and legal regulation.

Постановка проблеми. В сучасних умовах актуальною проблемою митно-правового регулювання є переміщення транспортних засобів особистого користування фізичними особами через митний кордон України. Більшість громадян України цікавить питання розмитнення транспортних засобів з країн ЄС та США, їх переміщення на територію України. Відповідно виникає питання щодо законності ввезення фізичними особами на митну територію України та порядку переміщення транспортних засобів територією України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання переміщення товарів через митний кордон України досліджували Б.А. Кормич, М.Г. Шульга, С.Ю. Дьоміна, О.М. Шевчук [1], інші дослідники звернули увагу щодо переміщення товарів громадянами через митний кордон [2], [3], [4], а також стосовно особливостей перевищення строку тимчасового ввезення транспортного засобу для особистого користування [5], специфіки пільгового оформлення транспортного засобу [6], особливостей ввезення автомобіля при переселенні на постійне місце проживання [7], [8], підстав та умов ввезення громадянами наземних транспортних засобів в Україну [9], [10] та специфіки митного контролю та митного оформлення товарів за товарними позиціями 8701 – 8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, що ввозяться громадянами на митну територію України для вільного обігу [11] та ін. Однак, переміщення фізичними особами транспортних засобів особистого користування через митний кордон України в сучасних умовах розвитку митного права досліджено недостатньо, не з'ясованими залишились не тільки його зміст, а й види, ознаки, реальні напрямки удосконалення. Вищенаведене вказує на актуальність вибраної теми роботи.

Мета статті передбачає з'ясування теоретичних та практичних проблем застосування правил та умов, підстав та заборон переміщення фізичними особами транспортних засобів для особистого користування через митний кордон

України, особливостей їх митних формальностей, митного контролю та митного оформлення, умов звільнення від оподаткування в межах митно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Відсутнє єдине розуміння категорій в наукових працях, визначених у законодавстві термінів «транспортний засіб» [12], «автомобільний транспорт» (ст.30) [13], «автомобіль», «автомобільний транспортний засіб» (ст. 1) [14], окрім цього, у доктрині митного права немає єдиного розуміння такої дефініції як «особисте використання транспортного засобу» та ін. Наприклад, на думку О.О. Германа, некомерційне (особисте) використання – це перевезення автомобільних транспортних засобів, яке здійснюється на безоплатній, безкоштовній основі виключно для особистих, приватних потреб, за винятком будь-якого комерційного використання, а «комерційне» використання – це платне перевезення осіб або промислове чи комерційне безоплатне перевезення вантажів [11, с. 50-51]. Зазначимо, що у 2004 році Україна приєдналася до Конвенції про тимчасове ввезення, у якій визначено терміни «комерційне використання» як платне перевезення осіб або промислове чи комерційне платне або безоплатне перевезення вантажів; а «приватне використання» як перевезення особою виключно для особистих потреб, за винятком будь-якого комерційного використання (п. «b» та «c» ст. 1 Дод. С до Конвенції)[15].

МК України використовує такі дефініції, як: автомобільний транспорт (приміром, ч. 1 ст. 186, ч. 1 ст. 188, ч. 1 ст. 199 МК України), моторний транспортний засіб (наприклад, п. 19 ч. 1 ст. 4, ч. 2 ст. 382 МК України), транспортний засіб комерційного призначення (п. 59 ч. 1 ст. 4, ч. 1 ст. 102 МК України і т.д.), транспортний засіб особистого користування (п. 60 ч. 1 ст. 4, ч. 1 ст. 366 МК України та ін.) [16].

Відповідно до норм МК України, потрібно також навести зміст низки дефініцій, а саме: «товари», «транспортні засоби», «транспортні засоби особистого користування», «фізичні особи», «громадяни - фізичні особи», та вказати на розмежування їх змісту в контексті віднесення «фізичних осіб» до категорії «резидент» чи «нерезидент», так як останнє впливає на особливості митного оформлення фізичними особами транспортних засобів для особистого користування, які ввозяться на митну територію України, та їх оподаткування. Так, згідно з нормами МК України до громадян-фізичних осіб відносяться громадяни України, іноземці, особи без громадянства (п. 7 частини першої ст.4 МК України). Фізичні особи можуть мати статус як резидентів, так і нерезидентів. У першому випадку фізичні особи, які є резидентами – це громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які мають по-

стійне місце проживання в Україні, у тому числі ті, які тимчасово перебувають за кордоном (п.50 частини першої ст.4 МК України) [16]. У другому випадку фізичні особи, які є нерезидентами – це іноземці та особи без громадянства, громадяни України, які мають постійне місце проживання за межами України, у тому числі ті, які тимчасово перебувають на території України (п.33 частини першої ст.4 МК України).

Зокрема, норми МК України передбачають терміни «транспортні засоби», «моторні транспортні засоби», «транспортні засоби особистого користування», «транспортні засоби комерційного призначення». Транспортні засоби - це транспортні засоби комерційного призначення, транспортні засоби особистого користування, трубопроводи та лінії електропередачі (п. 58 ст. 4 МК України). Наприклад, моторні транспортні засоби – це транспортні засоби, що рухаються за допомогою встановленого на них двигуна (п. 19 частини першої ст.4 МК України) [16]. Так, товари - це будь-які рухомі речі, у тому числі ті, на які законом поширено режим нерухомої речі (крім транспортних засобів комерційного призначення), валютні цінності, культурні цінності, а також електроенергія, що переміщується лініями електропередачі (п. 57 ч. п. 1 ст. 4 МК України) [16].

Стосовно змісту «транспортні засоби комерційного призначення». Так, МК України визначає «транспортні засоби комерційного призначення» - як будь-яке судно (у тому числі самохідні та несамохідні ліхтери та баржі, а також судна на підводних крилах), судно на повітряній подушці, повітряне судно, автотранспортний засіб (моторні транспортні засоби, причепа, напівпричепа) чи рухомий склад залізниці, що використовуються в міжнародних перевезеннях для платного транспортування осіб або для платного чи безоплатного промислового чи комерційного транспортування товарів разом з їхніми звичайними запасними частинами, приладдям та устаткуванням, а також мастилами та паливом, що містяться в їхніх звичайних баках упродовж їхнього транспортування разом із транспортними засобами комерційного призначення (п. 59 ст.4 МК України) [16]. Отже, транспортні засоби комерційного призначення не віднесені законодавцем до товарів.

Згідно з вимогами МК України «транспортні засоби особистого користування» – це наземні транспортні засоби товарних позицій 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тонни), 8711 згідно з УКТ ЗЕД та причепа до них товарної позиції 8716 згідно з УКТ ЗЕД [17], плавучі засоби та повітряні судна, що зареєстровані на території відповідної країни, перебувають у власності або тимчасовому користуванні відповідного громадянина та ввозяться або вивозяться цим громадянином у кількості не більше однієї одиниці на

кожну товарну позицію виключно для особистого користування, а не для промислового або комерційного транспортування товарів чи пасажирів за плату або безоплатно (п. 60 ч. 1 ст. 4 МК України) [16].

Законодавством передбачені окремі заборони при ввезенні громадянами транспортних засобів для особистого користування на митну територію України. Зазначимо, що митне оформлення при ввезенні громадянами транспортних засобів для особистого користування на митну територію України можливе з метою вільного обігу, першу державну реєстрацію в Україні ввезених транспортних засобів нових і таких, що були в користуванні, або виготовлених в Україні здійснюють за умови їх відповідності екологічним нормам не нижче рівня «ЄВРО-2» згідно з технічними регламентами (абз 1 ч. 1 ст. 2) [18].

Митне оформлення з метою вільного обігу та першу державну реєстрацію в Україні транспортних засобів за кодами товарних позицій 8701 20, 8702, 8704, 8705 згідно з УКТ ЗЕД, як вироблених в Україні, так і ввезених на митну територію України, нових і таких, що були в користуванні, а нових транспортних засобів за кодом товарної позиції 8703 згідно з УКТ ЗЕД, як вироблених в Україні, так і ввезених на митну територію України, здійснюють за умови їх відповідності екологічним нормам: (1) не нижче рівня «ЄВРО-5» - з 1 січня 2016 року, за винятком транспортних засобів, вироблених в Україні або ввезених на митну територію України до 31 грудня 2015 року включно; (2) не нижче рівня «ЄВРО-6» - з 1 січня 2025 року, за винятком транспортних засобів, вироблених в Україні або ввезених на митну територію України до 31 грудня 2024 року включно. (абз. 5 ч. 2 ст. 2) [18]. Документом, що засвідчує відповідність транспортних засобів вимогам технічних регламентів, є сертифікат або інший документ про підтвердження відповідності, виданий згідно із законодавством України, що вказує, якому саме рівню екологічних норм відповідає за конструкцією транспортний засіб («ЄВРО-2» - «ЄВРО-6» або іншому рівню). Позначення рівня екологічних норм, якому відповідає транспортний засіб, має бути внесено до свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу (ч. 1 ст.3) [18]. Треба вказати, що дія статей 1 і 2 цього Закону України «Про деякі питання ввезення на митну територію України та проведення першої державної реєстрації транспортних засобів» не поширюється на транспортні засоби, які ввозяться на митну територію України тимчасово, з метою транзиту та при переселенні громадян на постійне місце проживання до України (ст.3) [18].

Відповідно до ч. 7 ст. 365 МК України, митне оформлення товарів, ввезених на митну територію України громадянами, за товарними пози-

ціями 8701-8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, що підлягають державній реєстрації, здійснюється у будь-якому митному органі на всій митній території України з пред'явленням їх цьому органу. При митному оформленні таких товарів подання попередньої митної декларації, доставка та пред'явлення цих товарів митному органу, яким оформлена така попередня митна декларація, є обов'язковими. При митному оформленні таких товарів у пункті пропуску через державний кордон України попередня митна декларація не подається [16].

Форма декларації, що використовується для декларування громадянами транспортних засобів для вільного обігу затверджена постановою КМ України від 21 травня 2012 р. № 450 «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій» [19] у якій передбачено що у разі ввезення громадянами для декларування товарів (у тому числі транспортних засобів особистого користування), що ввозяться на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства передбачена митна декларація за формою єдиного адміністративного документа (абзац перший пункт 8 постанови КМ України від 21 травня 2012 р. № 450) [19]. Зазначимо, що правила митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України урегульовано наказом Державної митної служби України від 17.11.2005 р. № 1118 [20].

Необхідно зазначити, що при ввезенні (пересиланні) на митну територію України громадянами звільняються транспортні засоби особистого користування, від оподаткування митними платежами: (1) що класифікуються в одній із товарних позицій 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тонни), 8711 згідно з УКТ ЗЕД (у кількості однієї одиниці на кожного громадянина, який досяг 18-річного віку), за умови документального підтвердження того, що до дня видачі документа, що підтверджує право на постійне проживання в Україні, громадянин був власником (або співвласником) такого транспортного засобу не менше одного року, а транспортний засіб перебував за ним на постійному обліку (реєстрації) у відповідних реєстраційних органах країни постійного місця попереднього проживання громадянина не менше одного року, якщо даний транспортний засіб підлягає реєстрації в цій країні (підпункт «б» п. 3 ч. 10 ст. 374 МК України) [16].

Стосовно переміщення через митний кордон України наземних транспортних засобів особистого користування громадянами, які не є їх власниками. Так, умови допущення до міжнародного руху автомобілів регулюються главами III, IV Конвенції про дорожній рух [21]. Приписами статті 35 визначено, що положення Конвенції застосовуються, зокрема, до автомобілів, що зна-

ходяться в міжнародному русі і зареєстровані однією з Договірних сторін або одним з її територіальних підрозділів. При цьому водій транспортного засобу повинен мати свідоцтво про реєстрацію, що видане на підтвердження факту реєстрації, та водійське посвідчення [21].

Крім того, порядок допуску в Україні транспортних засобів до поїздки за кордон регламентовано п. 50–55 постановою КМ України від 07 вересня 1998 р. № 1388 [22], зокрема: до поїздки за кордон допускаються транспортні засоби, на які відповідно до Конвенції про дорожній рух видано свідоцтва про реєстрацію та номерні знаки, серіям яких присвоєно літери латинського алфавіту (п. 50); власник транспортного засобу може передавати транспортний засіб у користування іншій особі, яка має посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії, передавши їй свідоцтво про реєстрацію (п. 51) [22]. Отже, враховуючи вищенаведене: свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу на території відповідної країни, яке містить відомості про цей транспортний засіб, достатні для його ідентифікації, подане громадянином митному органу в пункті пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення, та є документом, що підтверджує право власності громадянина на транспортний засіб особистого користування або право тимчасового користування ним та на підставі якого здійснюється пропуск такого транспортного засобу особистого користування через митний кордон України.

Висновки. Митне оформлення при ввезенні громадянами транспортних засобів для особистого користування на митну територію України можливе з метою вільного обігу та першу державну реєстрацію в Україні ввезених транспортних засобів нових і таких, що були в користуванні, або виготовлених в Україні здійснюють за умови їх відповідності екологічним нормам не нижче рівня «ЄВРО-2» згідно з технічними регламентами. Митне оформлення товарів, ввезених на митну територію України громадянами, за товарними позиціями 8701-8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, що підлягають державній реєстрації, здійснюється у будь-якому митному органі на всій митній території України з пред'явленням їх цьому органу. При митному оформленні таких товарів подання попередньої митної декларації, доставка та пред'явлення цих товарів митному органу, яким оформлена така попередня митна декларація, є обов'язковими. При митному оформленні таких товарів у пункті пропуску через державний кордон України попередня митна декларація не подається. У разі ввезення громадянами для декларування транспортних засобів особистого користування, що ввозяться на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства передбачена митна

декларація за формою єдиного адміністративного документа. При ввезенні (пересиланні) на митну територію України громадянами звільняються транспортні засоби особистого користування, від оподаткування митними платежами згідно вимог п. 3 ч. 10 ст. 374 МК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шевчук О.М. Правове регулювання порядку переміщення лікарських засобів через митний кордон України: автореф. дис.... канд. юрид. наук: спеціальність: 12.00.07. Харків, 2012. 20 с.
2. Щіпанська Г., Іваніна Н. Переміщення товарів громадянами через митний кордон України. *Вісник міністерства доходів і зборів України*. 2013. № 40. С. 64–71.
3. Гевак О. Особливості переміщення громадянами товарів через митний кордон України. *Вісник Податкової служби України*. 2013. № 32. С. 58–67.
4. Вивезення (пересилання) громадянами товарів за межі України. *Вісник Податкової служби України*. 2013. № 17–18. С. 62–63.
5. Галочка Г. Перевищення строку тимчасового ввезення транспортного засобу особистого користування. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2014. № 17–18. С. 21–23
6. Деревцов С. Пільгове оформлення транспортного засобу. *Вісник. Право знати все про податки і збори*. 2016. № 11. С 36–37.
7. Ковалікова Л. Переселення на ПМП: як ввезти авто. *Вісник. Офіційно про податки*. 2017. № 26. С. 13–15.
8. Павлович Д. Ввезення автомобілів при переселенні на постійне місце проживання. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2014. № 40. С. 36–37
9. Щіпанська Г., Іваніна Н. Ввезення громадянами наземних транспортних засобів в Україну. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2014. № 44. С. 35–38.
10. Герман О.О. Митний контроль та митне оформлення товарів за товарними позиціями 8701 – 8707, 8711, 8716 згідно УКТ ЗЕД, що ввозяться громадянами на митну територію України для вільного обігу. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 133. 282 с. С. 111–125
11. Герман О.О. Комерційне та (особисте) некомерційне переміщення автомобільного транспортного засобу через митний кордон України. *Митна справа*. 2014. № 5 (95). С. 43–52.
12. Баркова С.П. Щодо поняття «транспортні засоби». *Форум права*. 2013. № 2. С. 13–18. http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_2_4
13. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР Відомості Верховної Ради України. 1994. № 51. Ст. 446.
14. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 22. Ст. 105.
15. Конвенція про тимчасове ввезення. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_472#Text
16. Митний кодекс України: Закон України 13.03.2012 р. № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. Ст.552.
17. Митний тариф України (50-97): додаток до Закону України «Про Митний тариф України» від 19 жовтня 2022 року № 2697-IX. Офіційний вісник України. 2022. № 92. Ст. 5700.
18. Про деякі питання ввезення на митну територію України та проведення першої державної реєстрації транспортних засобів: Закон України від 06.07.2005 р. № 2739-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 34. Ст.435.
19. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: постанова КМ України від 21 травня 2012 р. № 450. Офіційний вісник України. 2012. № 40. Ст. 1545.
20. Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, що переміщуються громадянами через митний кордон України: наказ Державної митної служби України від 17.11.2005 р. № 1118. Офіційний вісник України. 2005. № 48. Ст. 3028.
21. Конвенція про дорожній рух: міжнародний документ від 08.11.1968 р. № 995_041: URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_041#Text
22. Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів та мопедів: постанова КМ України від 7.09.1998 р. № 1388 (у редакції постанови КМ України від 23.12.2009 р. № 1371). Офіційний вісник України. 1998. № 36. Ст. 1327.